

FAVQULODDA VAZIYATLARNI BARTARAF ETISH, FUQORALAR HAYOTI VA SALOMATLIGI

Nabiyev A.B.- Namangan davlat universiteti PhD

Hayitaliyev D.R. -Namangan davlat Universiteti talabasi

Annotatsiya: FVVning asosiy vazifalari va faoliyat yo`nalishi asosan: favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish, fuqoralar hayoti va salomatligini muhofaza qilish, favqulodda vaziyatlar yuz berganda ularning oqibatlarini tugatish hamda zararini kamaytirish sohasida davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday hollardagi harakatlarni boshqarishning davlat tizimi (FVDT)ni tashkil etish va uning faoliyatini ta'minlash, fuqaro muhofazasiga rahbarlik qilish, vazirliklar, idoralar, mahaliy davlat organlari faoliyatini muvofiqlashtirib borish, maqsadli ishlab chiqarish va hakozalarga qaratilgan.

Annotatsiya: Основными задачами и направлениями деятельности МЧС являются: разработка и реализация государственной политики в области ликвидации чрезвычайных ситуаций, защиты жизни и здоровья граждан, ликвидации последствий и ликвидации чрезвычайных ситуаций, предупреждения чрезвычайных ситуаций и управления действиями в таких случаях. организация и обеспечение государственной системы (ФВДТ), управление гражданской защитой, координация деятельности министерств, ведомств, органов местного самоуправления, целевое производство и т.д.

Annotation: The main tasks and activities of the Ministry of Emergency Situations are: development and implementation of state policy in the field of emergency response, protection of life and health of citizens, mitigation and mitigation of emergencies, prevention and response to emergencies. organization and operation of the State System of Action Management (FVDT), management of civil protection, coordination of activities of ministries, departments, local government bodies, targeted production and so on.

Kalit so'zlar: Fuqarolar muhofazasi, Evakuatsiya, Harbiy tizim, Radiatsiyaviy, kimyoviy biologik vaziyat, Qutqaruv.

Ключевые слова: Гражданская защита, эвакуация, военная система, радиация, химико-биологическая обстановка, спасение.

Keywords: Civil Protection, Evacuation, Military System, Radiation, Chemical Biological Situation, Rescue.

Fuqaro muhofazasi mahsus tadbirlarining bajarilishini ta'minlash hamda ushbu maksadlarda kuch va vositalarni tayyorlash uchun respublika, viloyat, tuman, shahar, shuningdek, ob`ekt miqyosidagi fuqaro muhofazasi xizmatlari tashkil etiladi. Fuqaro muhofazasi xizmatlarining turlari O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Fuqaro muhofazasi kuchlari fuqaro muhofazasi kushinlari, tizimlaridan tarkib topadi. Fuqaro muhofazasi kuchlari va vositalarining tarkibi, ularning tarkibiy tuzilishi, shuningdek, muhofaza turlari faoliyatining boshqa jihatlarini O`zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi boshligi tomonidan belgilab kuyiladi.

Fuqaro muhofazasi vazifalarini hal etishda FVV kuchlaridan tashkari O`zbekiston Respublikasi kurolli kuchlarining kutkaruv tizimlari, kislmlari ham jalb etilishi mumkin. Favqulodda vaziyatlar vazirligi fuqaro muhofazasining kushinlari O`zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi kuchlarining asosini tashkil etadi.

Fuqaro muhofazasi qo`shinlarining harbiy davrdagi asosiy vazifalari kuyidagilardan iborat:

1. a) zararlanish uchoqlarida va zaharlanish hududlarida muhandislik, radiatsiyaviy, kimyoviy va boshqa kidiruv turlarini olib borish;
2. b) kutkaruv va boshqa kechiqtirib bulmaydigan ishlarni amalga oshirish;
3. v) aholini va halk hujaligi ob`ektlarini evakuatsiya qilishda ishtiroq etish;
4. g) aholi hayot faoliyatini ta'minlash, ob`ektlarni tiklash ishlarini amalga oshirishda ishtiroq etish hamda fuqaro muhofazasining boshqa vazifalarini bajarishdan iborat.

Fuqarolar muhofazasi tizimlari kutkaruv va boshqa kechiqtirib bulmaydigan tiklov ishlarini amalga oshirish uchun hududiy ishlab chiqarish tamoyillariga kura tashkil etiladi.

Fuqaro muhofazasi tizimlari buysunishiga kura — hududiy (viloyatlar, tumanlar va shaharlar miqyosida) hamda ob`ekt (halk hujaligi ob`ektlaridagi) tizimlariga bulinadi.

Ob`ekt fuqaro muhofazasining boshligi etib usha korxonaning yoki tashkilotning boshligi tayinlanadi.

Fuqaro muhofazasi yana belgilangan vazifasiga kura — umummaksadli hamda xizmatli tizimlarga bulinadi. Umummaksadli tizimlar zararlangan uchoqlarda kutkaruv ishlarini olib boradilar. Xizmatli tizimlar esa mahsus tadbirlarni bajaruvchi xizmatlar — kidiruv ishlarini olib borish, tibbiy yordam kursatish, yonginlarning tarkalishiga yul kuymaslik va ularni uchirish, jamoat tartibini saklash, insonlar salomatligini tiklash, razvedka utkazish, avariya va tehnikalarni tiklash, himoya inshootlarida xizmat kursatish va boshqa mahsus vazifalarni bajaruvchi tizimlarga bulinadi

Fuqaro muhofazasi tizimlariga O`zbekiston Respublikasi fuqarolari: 18 yoshdan 60 yoshgacha bulgan erkaklar, 18 yoshdan 55 yoshgacha bulgan ayollar kabul kilinadi, safarbarlik kursatmasiga ega bulgan harbiy xizmatga mansublar, 1,2,3guruh nogironlari, homilador ayollar,

8 yoshga tilmagan bolalari bor ayollar, ayni paytda 3 yoshga tilmagan bolalari bor urta yoki oliy tibbiy ma`lumotli ayollar bundan mustasno.

Har bir korxonaning FM boshligi FMni tashkil etilishini, uning holatini, kuchlarini, texnikasini doimiy tayyor holatda bulishligini nazorat etadi, hamda kutkaruv va kayta tiklash ishlariga boshchilik kyladi. Korhona FMning boshligi shu korhona joylashgan rayon FMga va shu korxonaning yukori tashkiloti FMsiga buysunadi.

Har bir korxonaning FM boshligiga urinbosar tayinlanadi. Katta korhonalarda bir necha urinbosarlar tayinlanadi, jumladan:

a) Ishchi hizmatchilarni joylashtirish (yoki evakuatsiya buyicha);

b) Muhandis-tehnika ishlari buyicha;

v) Moddiy texnika ta`minoti buyicha. FMning ishchi hizmatchilarni joylashtirish buyicha urinbosari joylashtirish rejalarini tashkil etadi, ularning oilalarini evakuatsiya etish, jamoat tartibini saklash ishlariga boshchilik qilish hamda ishchi hizmatchilarni bir joydan ikkinchi joyga tashish ishlarini tashkillashtirish vazifalarini bajaradi.

FMning muhandis-tehnika bulimi urinbosari korxonaning bosh muhandisi hisoblanadi. Buning vazifasi ishlab chiqarishni alohida rejim asosida ishlash rejasini tuzish, tinchlik davrida ishlab chiqarishni muttasil ishlashini ta`minlash, ekstremal holatlarda avariya texnika va yonginga karshi hizmatlarni, kugkarish ishlarini olib boradi.

Bundan tashkari, tabiiy ofatlar, avariya, haloqat bulganda kutkarish va avariyaning tusish hamda kayta tiklash ishlariga boshchilik kiladi.

FMning moddiy texnika ta`minoti buyicha urinbosari kilib korxonaning ta`minot buyicha boshlik urinbosari tayinlanadi. Bu mansabdor shahs mahsus jihozlarni, texnika, transport va muhofazaga taallukli jihozlar bilan ta`minlaydi va saklaydi. Yana u boshpanalarni kurish va uz kul ostidagi ishchi hizmatchilarni evakuatsiya qilishni ta`minlaydi haoda inshootlarni ta`mirlash ishlarini bajaradi.

Korxonada FMning shtabi tuziladi. Bu shtabda har hil buyruklar, bajariladigan choratadbirlar va FMning yukori tashkilot talabnomalari, ish rejalarini ishlab chiqiladi, uning bajarilish hisobotlari tuziladi. Korhona shtab boshligi etib, shu korxonaning FM boshligining birinchi urinbosari tayinlanadi. FMning shtabi zimmasida ishchi hizmatchilarni va korhona hodimlari oilalarini kirgin kurollar ta`siridan, dushmanning bevakg hujumidan uz vaqtida ogoh qilish vazifasi turadi.

FM shtabi asosida kuyidagi hizmatli tizimlar tashkil etiladi:

- Aloqa va tashvikot;
- Meditsina;
- Radiatsiya va kimyoviy kurollar ta`siriga karshi;

- Jamoat tartibini saklash;
- elektr ta`minoti;
- Avariya-tehnika ta`mirlash;
- Panada va kochoqlar maskanida xizmat kursatish;
- Transportda xizmat kursatish;
- Moddiy ta`minot va boshka vazifalar.

Bularga mahsus topshiriklarni bajarish vazifalari topshiriladi. Yuqoridagi har bir xizmatga FM boshligi tomonidan rahbar etib, bulim, tseh, smena boshliklari tayinlanadi.

Yuqorida ta`kidlangan fuqarolar muhofazasining xizmatli tizimlaridan tashkari texnika va transport vositalariga mahsus kayta islov berishda FMning bir kator xizmatli kislari keng ishlarni tashkil etadi. Jumladan, FM laboratoriyalari radioaktiv va zaharli moddalarni aniklash uchun radiometrik va kimyoviy tahlil ishlarini olib boradi. Ular asosan korhona yoki tashkilotlarning laboratoriyalari tarkibida tashkil etilib, unga mutahassislar jalb kilinadi va kerakli asbob-uskunalar bilan jihozlanadi.

Radioaktiv moddalar va biologik vositalar bilan zaharlangan odamlarni tulik sanitarkayta ishlovdan utkazish uchun yuvinish maskanlari tashkil etiladi. Bu maskanlar asosan hammom va dushhonalar asosida tashkil etilib, ular oldindan tayyorlab kuyiladi. Bu maskanlarda kiyim-kechaklar, poyafzal va shahsiy saklovchi vositalarni dezaktivatsiya kiluvchi maydonchalar tayyorlanib jihozlanadi. Bir yuvinish maskani bir soatda 80 odamni sanitar kayta ishlovdan utkazadi.

Kiyimkechak, poyafzal shahsiy saklovchi vositalarni degazatsiya, dezaktivatsiya va dezinfektsiya qilish uchun kiyim-kechaklarni zararsizlantiruvchi maskanlar tashkil etiladi. Bular asosan hammom va kiyimkechaklarni yuvuvchi maskanlar tarkibida tashkil etiladi. Bunday maskanlar 1 soat ichida 50100 kg kiyimkechaklarni kayta ishlash kuvvatiga ega.

Transport vositalarni degazatsiya, dezinfektsiya va dezaktivatsiya qilish uchun esa zararsizlantirish shahobchalari tashkil etiladi. Bu zararsizlantirish shahobchalari asosan transportlarni yuvuvchi kislari tarkibida tashkil etilib, ular 1 soat mobaynida 45 ta yuk avtomashinalarini zararsizlantirish imkoniyatiga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. P. Baratov. Tabiatni muhofaza qilish. - Toshkent: O`qituvchi, 1991. - 187b.
2. Shodimetov. Yu. Sh. Ijtimoiy ekologiyaga kirish. Toshkent: O`qituvchi, 1994yil, 240 bet.
3. Otaboev Sh., Nabiev M. Inson va biosfera. - Toshkent: O`qituvchi, 1995-yil, 310bet.
4. O`zbekiston Respublikasida atrof-muhit holati va tabiiy resurslardan foydalanish to`g`risida "Milliy maruza". Toshkent. Chinor ENK, 2008yil, 151 bet.